

RAKENNUSTIETO >

Rakennusalan täyden palvelun tietotalo

Rakennustieto Oy edistää hyvää rakennustapaa ja tuottaa rakentamisesta luotettavaa tietoa. Puolueettoman ja asiakaslähtöisen Rakennustieto Oy:n tuotteet kattavat rakentamisen koko elinkaaren suunnittelusta ylläpitoon. Yhtiön omistaa Rakennustietosäätiö RTS.

Tutustu palveluihimme

> rakennustieto.fi/rk/palvelut

Rakentajain kalenterin artikkelit

Tämä artikkeli on julkaistu alun perin Rakentajain kalenterissa, jota ovat julkaisseet Rakennustietosäätiö RTS sr ja Rakennusmestarit ja -insinöörit AMK RKL ry.

Julkaisu oli rakennusalan ammattilaisten ja opiskelijoiden käsikirja, joka yhdisteli teoriaa ja käytäntöä sekä kannusti hyvään rakentamiseen. Artikkelin vasemmassa reunassa olevasta vesileimasta näkee ko. Rakentajain kalenterin vuosikerran.

> [Artikkeliarkisto, kokoelma vuosien 1997–2018 Rakentajain kalenterissa julkaistuista artikkeleista](#)

Tilajavastuulaki ja pimeän työn torjunta

Risto Pesonen, diplomi-insinööri
pesonen.risto@gmail.com

Tausta

Rakennustoiminta on ollut yksi niistä elinkeinosektoreista, joille harmaa talous, pimeä työ ja ammatillisesti toimivat talousrikolliset ovat tunkeutuneet. Syynä ovat lähinnä rakentamiseen oleellisesti liittyvät pitkät aliuurakaketjut.

Viidennessä talousrikollisuuden torjuntaohjelmassa, joka valmistui joulukuussa 2009, arvioitiin yhteiskunnan ja rehellisten yritysten menettävän rakennusalalla vuosittain yli 500 miljoonaa euroa. Lisäksi laiton kuittikauppa ja pimeän työvoiman käyttö sotkevat tervettä kilpailua.

Tämän kansantaloudellisestikin merkittävän epäkohdan poistamiseksi on alan toimijoiden aloitteesta tehty erilaisia toimenpiteitä jo pari vuosikymmentä. Nämä ovat mm. työkohteiden kulunvalvonta, henkilötunnisteet, Rakentamisen Laatu RALA ry:n perustaminen ja eturivin yritysten vapaaehtoiset neljännesvuosi-ilmoitukset kaikista urakkasopimuksistaan.

Tilannetta on pyritty korjaamaan myös viranomaisten toimesta työmaa- ja verotarkastuksilla ja myös verotuksessa hyödynnettävällä kotitalousvähennyksellä. Talousrikollisuuden torjuntaan tähtää myös 1.4.2011 voimaan astuva laki käännetystä arvonlisäverojärjestelmästä rakennusalalla. Järjestelmässä alv:n tilittää valtiolle ostaja eikä myyjä. Pitkissäkin palveluketjuissa arvonlisävero maksettaisiin vain kerran, ensimmäisen ostajan toimesta. Käännettyä verovelvollisuutta ei sovelleta esimerkiksi silloin, kun rakentamispalvelua ostaa yksityishenkilö.

Tilajavastuulaki voimaan vuonna 2007

Laki tilajaan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä (22.12.2006/1233) astui voimaan vuoden 2007 alusta. Lain tarkoituksena on edistää yritysten välistä tasavertaista kilpailua ja työehtojen noudattamista sekä luoda yrityksille ja julkisoikeudellisille yhteisöille edellytyksiä varmistaa, että niiden kanssa vuokratyöstä ja alihankinnoista sopimuksia tekevät yritykset täyttävät sopimuspuolina ja työnantajina velvoitteensa.

Käytännön tasolla tilajaan hyödyt konkretisoituvat selvimmin tarjouksen entistä tarkemmassa vertailussa, alihankintaan liittyvien laatu- ja muiden riskien pienentämisessä, vastuuden selkiytymises-

sä sekä työturvallisuuteen ja työehtoihin liittyvien epäkohtien vähenemisessä.

Lain soveltamisala

Tilajavastuulakia sovelletaan Suomessa tilajaan,

- joka käyttää vuokrattua työvoimaa tai
- jonka työtiloissa tai työkohteessa työskentelee tilajaan kanssa alihankintasopimuksen tehneen työnantajan palveluksessa oleva työntekijä tilajaan toiminnassa tavanomaisesti suoritettavissa työtehtävissä tai niihin liittyvissä kuljetuksissa.

Tämä tarkoittaa, että rakentamisessa tätä lakia sovelletaan rakennuttajina toimiviin tilajiin sekä sopimusketjussa kaikkiin yhteisellä työpaikalla työsuorituksen sisältämän kokonaisuuden tilaajana toimiviin tilajiin: rakennuttajaan, pääurakoitsijaan, sivu-urakoitsijaan, aliuurakoitsijaan ja tahoihin, jotka tilaavat joltain muulta yritykseltä jonkin työtä sisältävän suorituksen.

Lain soveltamista on kuitenkin rajattu työskentelyn keston tai arvon pohjalta. Jos työntekijän työskentely kestää yhteensä enintään 10 työpäivää tai alihankintasopimuksen arvo ilman ALV:a on alle 7 500 euroa (vuonna 2007), tilajavastuulakia ei sovelleta.

Tilajaan selvitysvelvollisuudesta

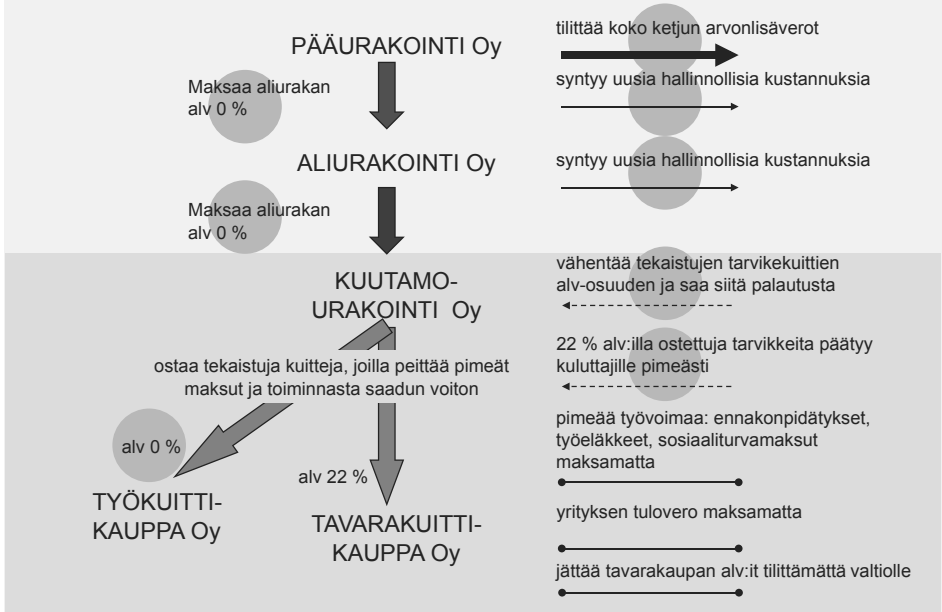
Ennen yllä kuvatun sopimuksen tekemistä on tilajaan pyydettävä ja sopimusosapuolen annettava tilaajalle alle kolme (3) kuukautta tuoreempi

- selvitys yrityksen merkinnästä ennakkoperintärekisteriin, työnantajarekisteriin ja arvonlisävelvollisten rekisteriin
- kaupparekisteriote
- todistus verojen maksamisesta
- todistukset eläkevuokautusten ottamisesta ja eläkevuokautusmaksujen suorittamisesta
- selvitys työhön sovellettavasta työehtosopimuksesta tai keskeisistä työehdoista.

Tilaja voi hyväksyä edellä luetelluiksi selvityksiksi jonkun muun luotettavana pidetyn arvioijan tai tietojen ylläpitäjän todistuksen.

Myös näiden selvitysten pyyntövelvoitetta on kevennetty, jos tilaajalla on perusteltu syy luottaa sopimuspuolen täyttävän lakisääteiset velvoitteensa. Tällä laki tarkoittaa tapauksia, joissa sopimusosa-

Näin talousrikolliset toimivat käännetyin alv:n järjestelmässä

puoli on esimerkiksi valtio, kunta, seurakunta, valtion liikelaitos tai julkinen liikelaitos. Kevennys koskee myös sopimusosapuolta, jonka toiminta on vakiintunutta aikaisempien sopimussuhteiden johdosta tai se on toiminut yli kolme (3) vuotta.

Koska vakiintuneisuus on käytännössä osoittautunut tulkinnanvaraiseksi ja vaatii tilaajalta perehtymistä ja selvittämistä, on tilaajan kannalta usein selkeämpää ja riskittömämpää vaatia tilaajavastuulain edellyttämiä tietoja myös sellaisilta, joilta vakiintuneisuuden perusteella ei ehkä olisikaan välttämätöntä sitä tehdä.

Ulkomainen yritys ja tilaajavastuulaki

Tilaajavastuulaki koskee myös Suomessa toimivaa ulkomaista yritystä, kun se on täällä vuokrattavan työntekijän työnantaja tai alihankintasopimuksen sopimusosapuoli. Ulkomaisen yrityksen on silloin toimitettava yllä kuvattuja tietoja vastaavat tiedot yrityksen sijoittautumistaan lainsäädännön mukaisella rekisteriotteella, todistuksella tai muulla yleisesti hyväksytyllä tavalla.

Niitä ovat

- viranomaisen todistus ALV- tai vastaavasta rekisteröitymisestä

- sijoittautumistaan kaupparekisteriote, josta ilmenevät yhtiön nimenkirjoittajat
- ko. maan veroviranomaisen antama todistus verojen maksusta
- E 101 -todistus tai todistus eläkevakuutuksen ottamisesta
- selvitys sovellettavasta suomalaisesta työehtosopimuksesta.

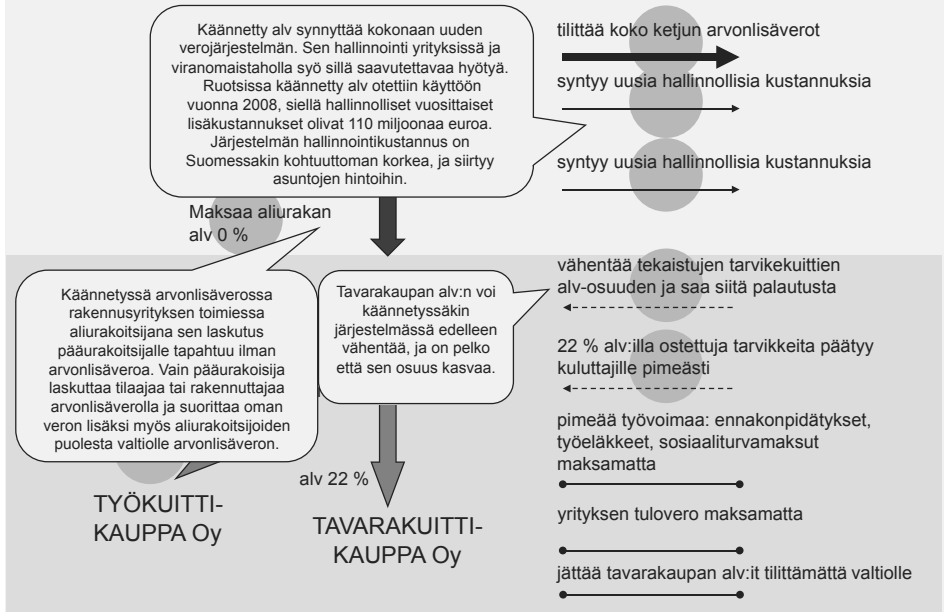
Lain valvonta ja seuraamukset

Tilaajavastuulain valvontaresurssit on keskitetty Etelä-Suomen aluehallintoviraston työsuojeluvontayksikköön. Se johtaa valvontaa ja vastaa siitä koko maassa. Resurssit ovat olleet lukumääräisesti varsin niukat, vain toistakymmentä tarkastajaa toiminnan alkuvuosina.

Valtion vuoden 2011 budjetissa on osoitettu talousrikollisuuden torjuntaan 6 miljoonaa euroa, josta 4,3 miljoonaa on "uutta" rahaa. Se on kohdistettu tuomioistuinten, syyttäjien, ulosottolaitoksen ja konkurssiasiamiehen määrärahoihin.

Laki määrää laiminlyöntimaksut tilaajalle virheitä ja puutteista tilaajavastuulain noudattamisessa. Merkittävimmit puutteet ovat liittyneet työehtosopimuksia koskeviin selvityksiin ja kaupparekisterioteisiin. Laiminlyöntimaksu määrätään esimerkik-

Näin talousrikolliset toimivat käännetyn alv:n järjestelmässä

si sillä perusteella, että selvityksiä ja todistuksia on hankittu myöhässä tai niitä ei ole hankittu ollenkaan.

Maksu on määrätty myös sillä perusteella, että tilaaja on tehnyt sopimuksen sellaisen tahon kanssa, jonka vastuuhenkilö on liiketoimintakiellossa, ja myös tapauksissa, joissa tilaajan on täytynyt tietää, että alihankkijalla ei ole tarkoitusta tai kykyä täyttää sopimusosapuolena tai työnantajana lakisääteisiä ja muita laissa tarkoitettuja velvoitteitaan. Viidenneksessä havaituista puutteista on ollut kyse ulkomaalaisesta alihankkijasta tai vuokratyöyrityksestä.

Laiminlyöntimaksu oli vuonna 2007 lain astuessa voimaan ja on edelleen (vuoden 2010 lopulla) vähintään 1 500 euroa ja enintään 15 000 euroa. Vuosina 2007–2009 tehtyjen tilaajavastuutarkastusten johdosta on määrätty laiminlyöntimaksu tai -maksuja yhteensä 205 tilaajayritykselle tai julkishallinnon toimijalle. Hallinto-oikeuteen on valitettu määrätyistä 205 laiminlyöntimaksusta 61 tapauksesta (noin 30 %), joista yli puolessa on maksu kuitenkin pidetty sellaisenaan.

Laiminlyöntimaksujen yhteissumma vuosina 2007–2009 oli 1 078 125 euroa (20.4.2010 mennessä) ja hallinto-oikeuden päätösten johdosta summasta on palautettu tilaajille 70 075 euroa. Ra-

kennusalalla on ollut eniten laiminlyöntimaksuja, mutta toisaalta lähes puolet tarkastuksista on tehty rakennusalalla.

Työnantajat tunsivat tilaajavastuulain velvoitteet vuonna 2009 paremmin kuin aikaisemmin, mutta laiminlyöntimaksujen ja havaittujen puutteiden suhteelliseen määrään sillä ei näytä olevan vaikutusta. Syynä lienee se, että vuonna 2009 rakennusalalla siirryttiin tarkastamaan enemmän pieniä ja keskisuuria yrityksiä.

Tarvittavien tietojen tuottajista ja www.tilaajavastuu.fi:stä

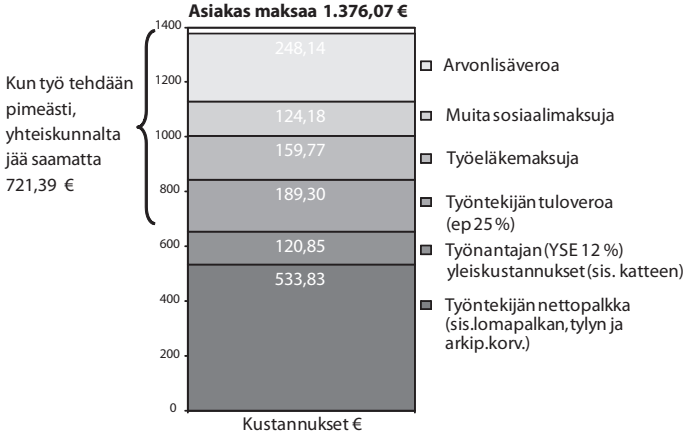
Rakennusalalla on ollut vakiintuneita, luotettavina pidettyjä tietojen tuottajia kuten Rakentamisen Laatu RALA ry ja Kattoliitto ry. Ne saivatkin vuonna 2007 suosituimmuusaseman tilaajavastuulain tietojen välittäjinä. Kuitenkaan nämäkään eivät voineet hoitaa lain edellyttämien todistusten välittämistä sähköisesti, mitä tietojen saannin ja valvonnan kannalta pidettiin tärkeänä.

Rakennusalan toimijoiden yhteisöt lähtivät kehittämään verkkopalveluna toimivaa tietojen välittämistä vuoden 2007 lopulla yhdessä Aspida Oy:n kanssa. Yhtiö oli aikaisemmin kehittänyt erälle

Kirvesmies työskentelee viikon 15 euron tuntipalkalla

Yritys laskuttaa asiakasta pelkästä työstä

Yrityksen maksamaa tuloveroa ei laskelmissa ole huomioitu

muille toimialoille ohjelmistoja yritystietojen hankinnassa tavoitteena mm. talousrikosten torjunta. Rakennusallalla palvelu on ollut toiminnassa vuodesta 2008, mutta järjestöjen ja Aspida Oy:n yhteinen, kehittyneempi palvelu valmistui ja julkistettiin kesällä 2010. Se on käytettävissä www.tilaajavastuu.fi -verkko-osoitteen kautta.

Palvelun omistus järjestettiin samalla uudelleen. Suomen Tilaajavastuu Oy:n enemmistöomistajina ovat Rakentamisen Laatu RALA ry sekä Sähkö- ja teleurakoitsijaliitto STUL ry. Palvelujärjestelmien kehittäjänä jatkaa Aspida Oy, joka on edelleen myös Suomen Tilaajavastuu Oy:n vähemmistöosakkaana. RALAssa ovat kaikki merkittävät tilaaja- ja urakoitsijajärjestöt, ja sitä kautta myös niiden jäsenyritykset ovat hankkeessa mukana.

Tilaajavastuu.fi-verkkopalvelusta saa tilaajavastuulain edellyttämät raportit sähköisesti PDF-muodossa. Raportoinnin lisäksi tilaajavastuu.fi-palvelu tulkitsee lain edellyttämät kohdat ja ilmoittaa selkeästi, onko yrityksen raportti kunnossa vai ei. Kaikkien Luotettava Kumppani -ohjelmassa mukana olevien yritysten raportit voi ladata maksutta rekisteröitymällä Raportit-palvelun käyttäjäksi. Palvelu on suunnattu yrityksille ja taloyhtiöille, eli työn tilaajille, ja rekisteröinnin yhteydessä vaaditaan y-tunnus.

Valtakirja palvelun lähtökohtana

Palvelun toimintaperiaatteena on saada kaikilta kiinteistö- ja rakentamisalan toimijoilta valtakirja, jonka nojalla voidaan saada tiedot siitä, ovatko

eläke- ja veromaksut kunnossa. Tämä on lähtökohta Luotettava Kumppani -aseman saamiselle.

Tavoitteena on, että kaikki rakentamisen pitkän ketjun toimijat rakennuttajista ja tilaajista pääurakoitsijoiden kautta aliurakoitsijoihin asti suosittavat alemmalle portaalleen Luotettava Kumppani -ohjelmaan liittymistä. Kun ostaja sitoutuu käyttämään vain Luotettavia Kumppaneita, päästään pimeästä työstä ja talousrikollisuudesta eroon.

Eläke- ja veromaksutiedot www.tilaajavastuu.fi -palvelu hakee suoraan Verohallinnolta ja eläkeyhtiöiltä. Tiedot päivitetään kerran kuukaudessa.

Automaattinen valvontapalvelu lanseerattu

Palveluihin on syksyllä 2010 lisätty Valvoja-palvelu. Sen periaatteena on valvoa tilaajan puolesta, ovatko kaikki tilaajavastuulain vaatimat asiat kunnossa. Poikkeukset ilmoitetaan käyttäjälle sähköpostitse. Etuna on, että toimittajiksi suunnitellut yritykset voidaan syöttää kerralla valvontaan ja sen jälkeen reagoida ainoastaan, jos tulee sähköpostitse ilmoitus puutteista. Valvoja on jo otettu ensimmäisenä käyttöön isoissa rakennuskonsernien ja julkisen sektorin rakennuttajien hankintatoimissa. Lisätietoja löytyy osoitteesta: www.tilaajavastuu.fi.